
Ronde 2

Carmel de Groot & Fannie Pielage
Hogeschool Leiden
Contact: groot.de.ca@hsleiden.nl
pielage.f@hsleiden.nl

Fictie als fundament

1. Inleiding

“Als je een uur door de natuur wandelt, krijg je niet de eerste drie kwartier alleen bloemen voorgeschoteld en het laatste alleen dieren”. Onderwijskundige, Lionel Elvin, deed deze uitspraak in 1977 om de vergelijking te trekken naar hoe toentertijd de meeste curricula op scholen wereldwijd waren ingericht. De quote is tijdloos gebleken, want tot op de dag van vandaag wordt het algemene beeld bepaald door fragmentarische schooldagen waarin interdisciplinariteit mist. Het is natuurlijk mogelijk om tijdens het wandelen te gaan zitten, de bloemen op te pakken, er uitsluitend op te concentreren en er veel van te leren. Het andere perspectief van vakken en (taal)domeinen met elkaar in samenhang aanbieden, ontbreekt dan echter. Die transfer is nodig om aan te sluiten bij de 21ste-eeuwse vaardigheden.

Op de Leidse pabo is in het afgelopen studiejaar het taalcurriculum volledig vernieuwd, op basis van de nieuwe SLO-kerndoelen (2024) en de laatste inzichten op het gebied van rijke taal en taalontwikkend lesgeven, waarbij de wondere wereld van jeugdboeken en verhalen een startpunt kan zijn voor het leren van alle taalvaardigheden. Binnen het vak ‘Taal’, maar zeker ook in verbinding met andere vakken. Termen als ‘geïntegreerd taal- en zaakvakonderwijs’, ‘inductieve taalbeschouwingsdidactiek’ en ‘de Taalronde’ mogen voor basisschoolleerkrachten geen ver-van-mijn-bedshow meer zijn.

2. De kracht van jeugdliteratuur

Het belang van de inzet van goede, actuele kinderboeken in de klas is al vaker benadrukt (van Koeven & Smits 2020). Toch nemen jeugdboeken in lang niet alle basisschoolklassen een centrale plaats in. Dat is jammer, want de inzet van jeugdliteratuur biedt veel kansen. Wie de vijf dimensies van het leren van Marzano (Marzano & Miedema 2023) erbij pakt, zal zien dat jeugdliteratuur binnen alle vijf de dimensies een rol kan spelen. Een goed boek kan er immers voor zorgen dat de lezer nog meer wil leren, bijvoorbeeld over de tijd waarin het verhaal zich afspeelt. Er kan nieuwe kennis worden opgedaan over een bepaald onderwerp of bestaande kennis kan worden uitgebreid en verdiept. Een jeugdboek kan een prima startpunt zijn om zelf onderzoek te gaan doen en daarnaast kunnen jeugdboeken aanzetten tot nadenken over het eigen denken en handelen, en uitdagen tot reflectie. In dat opzicht is het niet alleen jammer, maar eigenlijk gek dat de kracht van jeugdliteratuur nog niet optimaal wordt benut in het onderwijs. Klaver & van Dijk (2023) benadrukken nog eens dat jeugdliteratuur vooral niet vergeten moet worden als leerkrachten rijke teksten willen inzetten in de klas.

3. Taaldomeinintegratie met jeugdliteratuur als basis

Op de pabo in Leiden vormt jeugdliteratuur het fundament binnen de colleges ‘Taal-didactiek’. Daarnaast is ervoor gekozen om de verschillende taaldomeinen zoveel mogelijk geïntegreerd aan te bieden. Taaldomeinen komen in ‘het echte leven’ immers ook nooit geïsoleerd aan bod en taaldomeinen geïntegreerd aanbieden blijkt zowel leuk als effectief (Leraar24 2020). Het nut wordt voor studenten en leerlingen eveneens inzichtelijker gemaakt. *Waarom krijg ik les in grammatica?* is een terechte vraag die makkelijker te beantwoorden is als de leerling zelf tegen een grammaticale vraag aanloopt tijdens het schrijven van een tekst. En leerlingen krijgen op die manier meer inzicht in taal.

De afgelopen jaren zijn er al veel mooie werkvormen ontwikkeld die recht doen aan de geïntegreerde taalles. ‘De Taalronde’ van Suzanne van Norden (2008) is hier een prachtig voorbeeld van, waarbij mondelinge taalvaardigheid en schrijfvaardigheid elkaar versterken. Op de Leidse pabo koppelen we aan de Taalronde, die we met studenten uitvoeren, altijd een boek. Vervolgens dagen we de studenten uit om zelf op zoek te gaan naar een geschikt verhaal dat het startpunt kan zijn voor de Taalronde die zij gaan ontwerpen en uitvoeren in hun stageklas. Door fictie als fundament te gebruiken, zien we dat studenten en hun leerlingen uit de stageklas rijkere leeservaringen krijgen en er ook betekenisvollere gesprekken over kunnen voeren, wat eveneens leidt tot mooie teksten.

4. Vakintegratie

De PISA-scores (2022) logen er niet om: Nederlandse schoolkinderen vallen uit op het gebied van diep en kritisch lezen, terwijl dat juist essentiële vaardigheden zijn. Om goed te kunnen functioneren in de huidige samenleving is het van belang om langere tijd te kunnen focussen op een tekst, om verbanden te kunnen leggen met andere teksten, om de betrouwbaarheid van teksten te kunnen beoordelen en om zelf weloverwogen stelling in te kunnen nemen rond het onderwerp (van Koeven & Smits 2020). Daarvoor is kennis nodig (Smits e.a. 2021). Het maakt, voor het begrip van teksten, uit in hoeverre de lezer al kennis heeft over het onderwerp waarover gelezen wordt. Dit wordt het expertise-effect genoemd. Hoe meer kennis opgebouwd is over een onderwerp, hoe groter de kennis van de wereld wordt, des te complexere teksten begrepen worden en des te sterker de taalvaardigheid kan worden ontwikkeld. Als gevolg van een betere taalvaardigheid kan de lezer weer meer en complexere kennis vergaren. Lezen om te leren in plaats van leren om te lezen staat hierbij centraal. De zaakvakken zijn bij uitstek vakken waarmee de kennis van de wereld uitbreidt en waarbij tegelijkertijd kan worden gewerkt aan taalvaardigheid. Er ontstaan kennisnetwerken die uit samenhangende concepten zijn opgebouwd (Houtveen e.a. 2019).

Wie tot kritisch denken wil komen, moet verhalen over eenzelfde onderwerp vergelijken: “één tekst is geen tekst” (Buhrs 2024). Dit kan vanzelfsprekend met schoolboekteksten, actuele krantenartikelen en filmpjes, maar de inzet van jeugdliteratuur moet hier een grotere rol bij spelen. Een verhaal uit *Vandaag houd ik mijn spreekbeurt over de anaconda* van Bibi Dumon Tak kan worden aangeboden in combinatie met een les uit de natuurmethode en een gedicht over hetzelfde dier(soort) dat in het verhaal aan bod komt. Er zijn ook al talloze werkvormen bedacht waarmee verkregen informatie gestructureerd verwerkt kan worden (Bogaerds-Hazenberg 2022). In dit geval zou een venndiagram een mooie uitkomst bieden om de informatie over de betreffende diersoort op een overzichtelijke manier samen te vatten en te vergelijken.

Verhalen die qua thematiek op elkaar lijken, maar waarbij personages zich verschillend opstellen, bieden daarnaast mooie handvatten om in gesprek te gaan over waarom mensen andere keuzes maken. Wat maakt, in dat tijdsbeeld, dat iemand op een bepaalde manier reageert? Leerlingen ervaren de rijkdom van verhalen, hebben kennis nodig over het onderwerp om tot echte interpretatie te komen en werken ook nog aan wereldburgerschap.

5. In de praktijk

Vanuit de praktijk horen we regelmatig geluiden over een overvol (taal)programma. De boodschap is niet nog meer tijd aan taal besteden, maar effectiever werken aan taal.

Door taaldomeinen in samenhang aan te bieden en talige werkvormen in te zetten bij alle vakken, wordt tijd én leerrendement gewonnen. De mooiste verhalen en gedichten zullen elk vak tot leven kunnen brengen en handvatten bieden om ook de schoonheid van taal te laten zien. Het is een kwestie van balans zoeken tussen het inzoomen op die ene prachtige vlinder en het bos zien als geheel. Wie weet zijn goede PISA-scores in de nabije toekomst dan echt geen fictie meer.

Referenties

- Bogaerds-Hazenberg, S., H. van den Bergh & J. Evers-Vermeul (2022). 'Onderwijs in tekststructuur'. In: T. Houtveen & R. van Steensel (red.). *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen*. Amsterdam: Stichting Lezen, p. 59-85.
- Buhrs, H. (2024). *Effectief leesonderwijs in de praktijk: Een kennisrijke aanpak voor de basisschool*. Huizen: Uitgeverij Pica.
- Houtveen, A., R. van Steensel & S. de la Rie (2019). 'De vele kanten van leesbegrip: Literatuurstudie naar onderwijs in begrijpend lezen in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en de Inspectie van het Onderwijs'. Den Haag: NRO.
- Klaver, J. & Y. van Dijk (2023). "Rijke teksten in de klas". Online raadpleegbaar op: <https://yrvandijk.nl/geletterdheid-en-lezen-op-school/jeugdletteratuur-org>.
- Leraar24 (2020). "Geïntegreerd taalonderwijs maakt de taal leuk en effectief". Online raadpleegbaar op: <https://www.leraar24.nl/420644/geintegreerd-taalonderwijs-maakt-de-taal-leuk-en-effectief>.
- Marzano, R. & W. Miedema (2023). *Leren in vijf dimensies. Moderne didactiek voor het voortgezet onderwijs*. Assen: Van Gorcum.
- SLO (2023). 'Conceptkerndoelen Nederlands en toelichtingsdocument'. Amersfoort: SLO.
- Smits, R., P. Snow, T. Serry & L. Hammond (2021). "The role of background knowledge in reaching comprehension: A critical review". In: *Reading Psychology*, 42 (3), p. 214-240.
- Van Koeven, E. & A. Smits (2020). *Rijke Taal*. Amsterdam: Boom Uitgevers.
- Van Norden, S. (2008). "Taal leren op eigen kracht". In: *De Wereld van het Jonge Kind*, editie 2008, p. 162-164.